

Savs zemes stūrītis

PRESE publicēti likumdošanas par zemi pamati. Ko tie sniedz cilvēkiem, kuriem jau ir zeme, ko tiem, kuri gribētu atgriezties pie ideālam, ar kādiem dzīvojam tēvi un vectēvi, pie tās ekonomiskās patstāvības, ko dod patniecīgs zemes plekītis, uz kura tu esi saimnieks, tās zemes, ko patiešām vari saukt par savu barotāju?

Jādama, ka pēc vis-

tautas apspriešanas, bet tauta tajā patiesi ieinteresēta, dažas, pagaidām neskaidrās nostādes, tiks precizētas, citas izstrādātas detalizētāk. Likumam par zemi jābūt tādām, lai tas aizstāvētu gan lielo, gan mazo saimniecību tiesības, lai īpašniekiem tiktu garantēta pilnīga patstāvība, rīcības brīvība un to visu aizsargātu valsts.

Nevar neieinteresēt

nostādnes par to, ka katrai ģimenei ir tiesības iegūt bez atlīdzības vai arī pret samaksu zemes nogabalu, ko šī projekta papildināšanai iesniegusi ekoloģijas jautājumu un dabas resursu racionālas izmantošanas komiteja, izsakot savu nostāju tik svarīgā jautājumā. Patiešām, mums vairs nav palicis tik daudz gribetāju, lai no jauna uzartu atmatas un plēs-

tu lūdzumus, kas par tādām kļuviši pēdējā laikā, kad zemi pirktu par naudu vai iznomātu. Jaunsaimnieki un citas ģimenes, kuras grib apmesties lauku apvidū, apsveic arī tādu piedāvājumu iespēju, ka viņi savu zemi varēs nodot mantojumā bērniem. Jo taču katram ir dārgs savs ieguldītais darbs un arī vienas paudzes laikā pat nav iespējams kā nākas iekopt jaunus laukus, dot zemei to, kas tai vajadzīgs līdz augstam aug-

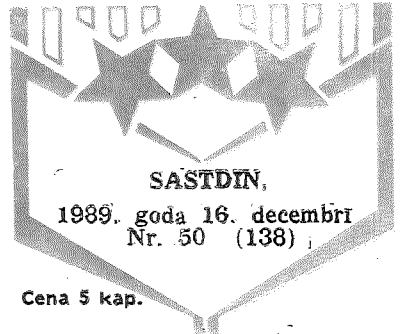
ības līmenim. Zeme ir bagātība, tā ir tās tautas manta, kurā dzīvo uz šīs zemes, un katrs cilvēks ir vienlīdz atbildīgs, lai viņa stūrītis nekļūtu sliktāks par to, kāds ir kaimiņam. Projektā paredzēts kategoriski aizliegt valsts un saimniecisko orgānu, organizāciju iejaukšanos zemes īpašnieku lietās, tie ir tiesīgi pēc saviem ieska- tiem realizēt arī izaudzēto produkciju. Taču tajā pašā laikā projektā akcentēts, ka zemes

īpašnieks, izņemot tās nodošanu mantojumā, citu nav tiesīgs darīt — piemēram, savu īpašumu pārdo kādam, uzdevināt, iepirkt no kaimiņa vai arī patvarīgi palielināt platību. Lielākajā savā vairākumā mēs visi esam cēlušies no zemnieku kārtas, un zinām, ka agrāk zemniekiem bija lielāka brīvība rīkoties ar savu īpašumu, kā uzskatīja par vajadzīgu, ievērojot likumību, un no tā neviens necieta. Vai arī tagad nevar tā?

JAUNAIS CELS

Agrofirma „Sorkonais Oktobris“ laikrosts

VINŅŅ LATVIJAI!

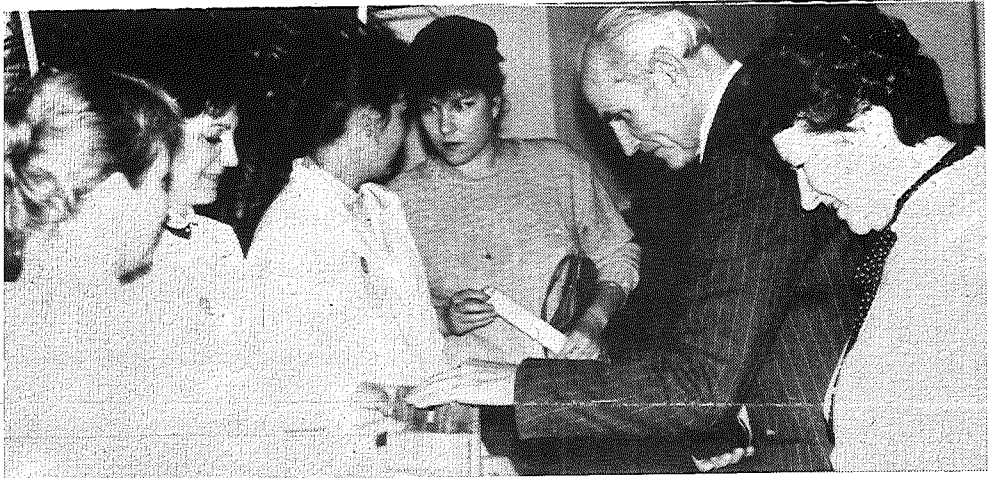

Agrofirma pārstāvji vēlēšanās

Pārbūves procesi izraisījuši politisku aktivitāti agrofirma kolektīvos, vienlaicīgi ar pārkārtošanu, kas norit tās strukturālajās apakšvienībās, saimniecības un rūpniecības uzņēmumu laudis iesaistās sava rajona un pilsētas dzīvē. To pierāda arī aizvadītās vēlēšanas Tautas deputātu padomju vēlēšanās.

Uz rajona padomi balotējas un savāca balsis:
JĀNIS VILCĀNS, siera rūpniecības operators — 120,
VALENTĪNA DEKSNE, laboratorijas vadītāja — 182,
VIKTORS SOLOVJOVS, siera rūp-

nicas direktors — 116,
ROMUALDS KAVINSKIS, agrofirma ģenerāldirektors — 388,
JĀZEPS SNEPSTS, kolhoza «Sarkanais Oktobris» veterinārais ārsts — 241,
ROMANS PETROVS, Riebiņu vidusskolas direktors — 186,
LEONIDS SOROKINS, autotransporta priekšnieks — 217.
 Ievēlāti, kā ziņoja vēlēšanu komisija, J. Vilcāns, V. Deksnis, R. Kavinskis un L. Sorokiņš. Bet arī tie kandidāti, kurus atbalstīja tik daudzi vēlētāji, var izdarīt secinājumus: tāpat bauda cilvēku cieņu.

ZELSIRDIBAS dienā,

kas Preiļos bija aizpāgājušo sestdien, rajona kultūras namā viesojās Paula Stradiņa Republikāniskās

kliniskās slimnīcas sievietes Tautas koris. Kinoteātri «Ezerzeme» tika demonstrēta Franča Džefirelli videofilmā «Jēzus Kristus no Nacaretas».

ATTELĀ: pie ziedoju- mu urnas agrofirma vecākais ekonomists Alberts Eglītis ar dzīvesbiedri.

Jāņa SILICKA foto

Ievēlāti Riebiņu ciema pašpārvaldē

Pārdomāti, soli pa solim

- Riebiņu ciema vēlēšanu komisija reģistrējusi Riebiņu ciema padomē ievēlētus deputātus:
1. Riebiņu vēlēšanu apgabala — Sabanski Anatoliju Vitālija d.,
 2. Riebiņu vēlēšanu apgabala — Aleksejevu Pāvelu Ivana d.,
 3. Riebiņu vēlēšanu apgabala — Belousovu Jāni Pētera d.,
 4. Riebiņu vēlēšanu apgabala — Valteru Jāni Donāta d.,
 5. Riebiņu vēlēšanu apgabala — Nikolajevu Silviju Antona m.,
 6. Riebiņu vēlēšanu apgabala — Sivcovu Jelenu Jevģēnija m.,
 7. Riebiņu vēlēšanu apgabala — Mičāni Valentīnu Jāzepa m.,
 8. Riebiņu vēlēšanu apgabala — Krasnojorovu Alevtīnu Aleksandra m.,
 9. Riebiņu vēlēšanu apgabala — Meluškānu Ilmāru Pētera d.,
 10. Riebiņu vēlēšanu apgabala — Smukšu Pēteri Aleksandra d.,
 11. Riebiņu vēlēšanu apgabala — Agafonovu Zoļu Nikitā m.,
 12. Riebiņu vēlēšanu apgabala — Skuteli Pēteri Jēkaba d.,
 13. Riebiņu vēlēšanu apgabala — Sondoru Bronislavu Pētera d.,

14. Petrovsku vēlēšanu apgabala — Klindžānu Antonu Jāņa d.,
15. Duntīšku vēlēšanu apgabala — Harlamovu Nikolaju Aristarha d.,
16. Randaru vēlēšanu apgabala — Rumaku Ninu Vikulija m.,
17. Krejānu vēlēšanu apgabala — Vjaksi Sofiju Stanislava m.,
18. Leinišku vēlēšanu apgabala — Bernāni Valentīnu Bronislava m.,
19. Reinieku vēlēšanu apgabala — Tumašovu Ainu Bronislava m.,
20. Kaušu vēlēšanu apgabala — Maslobojevu Akinfu Anisima d.,
21. Torogu vēlēšanu apgabala — Pastaru Pēteri Aloiza d.,
22. Pieniņu vēlēšanu apgabala — Mihallovu Georgu Pankrata d.,
23. Pieniņu vēlēšanu apgabala — Vanaģeli Mariju Grigorija m.,
24. Kalnacku vēlēšanu apgabala — Jemeljanovu Jelenu Mihaila m.,
25. Kokoriešu vēlēšanu apgabala — Lāci Leontīnu Franča m.,
26. Rumpu vēlēšanu apgabala — Abajeju Vasīliju Lavrentija d.,
27. Oriēšu vēlēšanu apgabala — Gromovu Fjodoru Vasīlija d.,

Kā jau ziņojām, 4. decembrī agrofirma «Sarkanais Oktobris» direktoru padomes paplašinātā sēdē lēma par saimnieciskās patstāvības piešķiršanu linu fabrikas un siera rūpniecības kolektīviem.

Jebkura pārkārtošanās prasa laiku un pakāpenību. Tas ir svarīgi ne tikai saimnieciskā, ekonomiskā, bet arī tīri psiholoģiskā plāksnē. Tāpēc agrofirma vadība ekonomiskās patstāvības jautājumus risinās stingri pārdomāti, soli pa solim. 11. decembrī notikušajā direktoru padomes sēdē tika apspriests pirmais praktiskais pasākums — uzņēmumu pārvešana uz patstāvīgu bilanci un ar to saistītā sava grāmatvedības dienesta izveidošana. Jo viens no sekmiņas saimnieciskās darbības priekšnoteikumiem ir uzņēmuma precīza uzskaites un atskaites dokumentācija. Sēdes dalībnieki izteica konkrētus priekšlikumus šo kadrus jautājuma atrisināšanai.

Vēl sēdē izskatīja piena pienemšanas noteikumu pārkāpumu 9. decembrī. Lietas apstākļi tiek noskaidroti, un vainīgās personas tiks sodītas.

M. GEKISA

dzīvotās vietas Zabegi, Pušča, Štabulnieki, Kauša, Skrīvdīši).

Ciema vēlēšanu komisija nolēmusi šajos vēlēšanu apgabalos atkārtotas vēlēšanas organizēt 1990. gada 28. janvārī.

Līdz gada beigām vēl palikušas divas nedēļas, bet nu jau precīzi var pateikt, ar kādiem rezultātiem kārtējo gada darba uzdevumu veikšanas pārstrādes rūpniecības uzņēmumi. Vienlīdz rezultāti iepriecina, jo izrādījies pa spēkam sasniegt vēlamo, uz ko tiecās cilvēki, citi, savukārt, liek padomāt par aizvadīto laiku. Uzskatāmi tas redzams no plevienotās diagrammas.

Laiks vēl ir, rūpniecības uzņēmumā visu var izšķirt dienas, pat stundas. Tātad, lielākajā daļā svarīgu ražošanas rādītāju ražošanas uzdevumi tiks izpildīti, izņemot siera, garšā šķiedras un cietes ieguvu. Kas te nav strādājis ar pilnu jaudu? Galvenokārt vaina jāuzņemams izejvielu piegādātājiem. Īpaši attiecībā uz sieru un

Finiša taisnē

cietī. Ne tikai Preiļu rajona, bet arī citu saimniecības, kas ietilpst piegādes zonā, maz domāja par siera izgatavošanai noderīgu piena ieguvu, samazināja šī produkta kopīgo piegādi. Tas pats sakāms arī par kartupeļiem — vairākas saimniecības tā arī neizpildīja savas saistības.

sviesta 114 107
 piena cukura 102 95

Linu fabrika

linšķiedras pavisam 102 99,7
 t. sk. garšķiedras 96 89
 īsšķiedras 105 104

Cietes rūpnīca

konditorejas izstrādājumi 112 109
 kartupeļu ciete 93 105
 kartupeļu čipsi 109 +4,8x

Plāna izpilde 11 mēn., proc.	Salīdz. ar attiec. periodu 1988. g.
Siera rūpnīca	
siera ražošana	102 96

A. EGLĪTIS,
 vecākais ekonomists

Atkārtotas vēlēšanas

Deputāti nav ievēlāti trijos vēlēšanu apgabalos: 2. Riebiņu vēlēšanu apgabalā (ietilpst Padomju Armiņas ielas kreisā puse un

Zaļā iela), 14. Opūgu vēlēšanu apgabalā (apdzīvotās vietas Opūgi, Paļmalnieki, Beči) un 21. Zabe- gu vēlēšanu apgabalā (ap-

VĀRDS PAR VALODU	BALKANU IESPAIDI
DZIESMA DZIVOT DEĢSMI DOD	GANDARIJUMS
DZEJA	ZIEMSVETKU UN JAUNGADA PRIEKAM
KATOLU BAZNICAS LATGALE	
ZĪMĒ BĒRNI	
2. lappuse	3. lappuse
	4. lappuse

NE, nesakopsim mēs Latviju, kamēr paši sevi nesakopsim, kamēr nebūsims vairs iekšēji saburzīti, samocīti... Tā saka laudis, kas saprot visu lietu kopsakarū. Laikam gan viņiem taisnība. Bet kā sakopt sevi? Dzeram piesārņotu ūdeni, elpojam netīru gaisu, runājam, iespējams, pa «mātesvārdam» svešā valodā, attiecīgi pielāgojam tikumus...

Bet vai esat kādreiz dziedājuši? Tad taču būsiet izjūtuši, kā dvēsele iztaisnojas, iegūst spārnus, nopurina iekšējo putekļu, paceļas lepna un tīra. Laba dziesma ir labākās zāles pret daudzām garā un pat miesas kaitēm. Dziesmā, bet jo īpaši tautasdziesmā, kas izgājusi cauri gadsimtiem, uzkrāts un iznests tautas dzīves prieks un darba griba, priekšstati par labo un ļauno, cerība un mīlestība...

Kādu otrdienas vakaru Riebiņu kultūras nama zālē mani ievilina skaņīga latgališu tautasdziesma. Tur ciema etnogrāfiskais ansamblis sapulcējies savā iknedēļas mēģinājumā. Nevaru vien nopriecāties, klausoties, cik liksmi un plaši skan dažādu paaudzju sievu un bērnu balsis, kuras atbalsta šoreiz tikai Ivara Vjakses tenors. Vīru tā mazāk, bet laba, jau daudz nevaļagot...

Ieklausos arī vārdos:
«Bolta imu, bolta taku
Boļenam sīnu kast...»
«...Tik viņa meitine,
Kuru mīlot var...»

Kāda tīra valoda, kāda gaļa doma, kāda skaidra sirds! Lūk, tas dzidrās avots, no kura dzert un neatdzerties. Lūk, tā laiku grāmata, kurā latviešu tauta ar visiem tās novadiem, visām izloksnēm ierakstīta vienotā, neizdzēšamā rakstā. Ikdienā mēs taču šeit runājam jau puskieviski, lielkdam arī pa kādam baltkrieviski un poļu vārdam. «Kanešna pravda, polza...» Tādi un līdzīgi «krāšņumi» nudzē nudz mūsu latgaliskajā runā un valrs pat netiek uztverti kā svešķermeņi. Nežāļaina, briesmīgi ne-

Dziesma dzīvot degsmi dod

zāļaina ir mūsu valodas druva, un tādu nesakopty, neravētu mēs to nododam bērniem un bērnubērniem, kuri jau vairs vienīgi divās svētnīcās — tautasdziesmā un baznīcā — var uzzināt, kā pareizi jārunā tiem, kas kopj tautas svētnīcu — folkloru, upurē uz tās altāra savu sirdskvēli un enerģiju, uztur tajā gūni.

Šie vārdi attiecas arī uz Riebiņu ansambli. Tas, protams, visā Latvijā vēl nav tik daudz zināts kā «Skandinieki» vai suitu

Tās gados vecākās ansambli ir tās visneizstājamākās. Borbola Laizāne ir visraženākā dziesmu zinātāja. Tekla Urča, kas tagad spurojas pretī slimībai, ar savu spēcīgo, savdabīgo balsi piedod neatkārtojamo kolorītu visam ansamblim. Pašlaik priekšdziedātājas lomā visbiežāk ir Jadviga Danileviča, kas ansambli apmeklēj kopš tā pirmajam dienām.

Par katru no dalībniekiem varētu vai veselu romānu sacerēt: pat vienā mēģinājumā var pamanīt,

īpašs ģimeniskums, intimitāte, sirsnīgums. Ne jau velti te dzied veselās ģimenes: Sofija Vjaksē ar dēlu un meitu, Zena Bo-reika ar vīru... Riebiņu etnogrāfiskā ansambļa atmosfēra kā gaīša un silta liesma piesaista tautasdziesmas mīļotājus ne tikai no pašu ciema, bet arī no Preiļiem.

To jau tā neviens nepateiks, kā rodas un veidojas šī gaisotne. Ansambļa sirsnības uguns kurā katrs piemet savu žagariņu. Tāpēc jau to sauc par

ar ķekatām, Ziemassvētku dainām, vakarēšanu. Tajā kā palūdz vēl skolotāju Moniku Daugavieti. Izdevās brīnumjauks vakars. To noskatījās arī toreizējais ciema kultūras nama direktors Bronislavs Korkorišs un «Ieraudzīja», ka tāds ansamblis varētu būt no dažādu paaudzju dziedātājiem.

Gribētāju īstenot šo ideju sākumā salasījās kāds ducis. Pirmo uzstāšanās iecerēja uz kolhoza gada pārskata sapulci februārī. V. Staričenoka vēl tagad ar pateicību atceras Emīlijas Trupas enerģiju un pūles «jaundzimušā» ietērsšanai. Tā ļoti īsā laikā tapa ne tikai pri-

staro labvēlībā un atsau-cībā. Neaizmirstami iespaidi.

Klausoties skolotājas Staričenokas stāstījumā, kurā tālais un tuvais saplūdis vēl vienā daudzkrāsainā dziesmā, es sapratu, ka ansamblim jau ir sava bagātīga vēsture. Tāpat būtu vajadzīgs arī savs hronists, kurš fikšē visus priecīgos un skumjos brīžus, lai nekas un neviens nepaliek aizmirsts. Tā taču arī ir mūsu Lat-gales novada kultūrvēsture, kas nedrīkstētu palikt nezināma nākamajām paaudzēm.

Kā ikviens dzīvs organisms, ansamblis nestāv uz vietas. Katrs mākslinieciskais vadītājs ienes kolektīvā kaut ko savu, noderīgu, un tas, ka viņi pamainās, ansamblim ir gan sāpīgi, gan svētīgi. Pašlaik to vada Jānis Teilāns — cilvēks ar lielu pieredzi tautas mūzikas kopšanā, Folkloras biedribas domes loceklis, sešu ansambļu vadītājs. To starpā veidojas veselīgas sāncensības gars. Atklāt vēl kādu jaunu, citur nedziedātu latgališu dziesmu riebiņiešiem ir vislielākais gandarījums. Jā, repertuāra problēma praktiski vairs nepastāv. «Mūsu Jades burtnīcā ir 120 dziesmas!» Iepni var paziņot Ivars. Pat uz vistālāko koncertēšanas vietu braucot, ceļā divreiz nav jāatkārto neviena dziesma — visas pat vienreiz nepagūst izdziedāt...

Komponista Jāņa Ivanova dzimtajā pusē 1989. gada vasarā.

sievas, tomēr arī tā popularitātes ģeogrāfija neaprobežojas tikai ar savu ciemu — vai savu rajonu vien. Nu jau tradicionālajā Tautasdziesmu maratonā skrējēju kājas sāk cilāties naskāk, dzirdot mūsu dziedātāju možās balsis. Kad skrīten spēcīgi, kad dzied jaunle, tad tur nav nekā neparasta. Bet, kad redzam vecumu, kurš neparedz, kurš pierāda, ka gars jau nemaz nenoveco, ja neļaujas apstikt un norimt, tad rodas pavisam cita dūša arī nogurušajam, piekusušajam...

ka tās ir spilgtas personības, ka ir starp viņām, kā mēdz teikt, arī «raksturīgi». Bet vai tad droši un izteiksmīgi var dziesma skanēt tam, kas nedrošs un «neizteiksmīgs» dzīvē? Kad tā paskatles un paklausies, tad grūti sprast: kurš no kura smel spēku un skaistumu — dziesma no sievām vai sievas no dziesmas? Laikam jau arī šī iedarbība ir abpusēja.

Folkloras ansambļu muzicēšanā ir kāda raksturīga īpatnība, kas kori, manuprāt, nekad tik spilgti neparādās. Tas ir tāds

ansamblis, kas burtiskā tulkojumā no franču valodas nozīmē «kopā». Bet saliedētājs — tomēr vājadzīgs. Riebiņu ansambli tā, manuprāt, ir skolotāja Veneranda Staričenoka — visu saprotošs, labestīgs cilvēks. Bez viņas līdzdalības nav tapis nevienas uzstāšanās scenārijs. Istenība jau arī pati ansambļa rašanās ideja ir viņas ierosināta.

Pirms sešiem gadiem viņa nolēma ar 6., 7., 8. klases bērniem jauno — 1983. gadu Riebiņu vidusskolā sagaidīt tautiski —

mais repertuārs, bet arī pašu gādāti tēri.

Un ar kādu degsmi visi gatavojās savam pirmajam republikas mēroga «iznācienam» Rīgā, Vēstures muzejā, bija noorganizēta dažādu Latvijas novadu tautas tēru izstāde, kuru bagātināja regulāri etnogrāfisko ansambļu koncerti. Gods pārstāvēt Latgali tika uzticēts nīprajai, knapi gada sliekšni pārkāpušajai Riebiņu kopai. Cik satraukumu, pārdzīvojumu, gandarījuma! Zāle ļažu pilna, ārzemnieki, visi

Man par nožēlu jāatzīst, ka nevaru šeit izteikt ne desmito daļiņu no tā, ko dzirdēju, uzzināju, ieraudzīju, pārdomāju vienā vienīgā Riebiņu etnogrāfiskā ansambļa mēģinājumā reizē. Katrā ziņā aizgāju no tā iekšēji stiprāka, taisnāka, možāka. Bet viņiem, kam šādi mēģinājumi notiek ik nedēļas, uzņemtas un savstarpēji apmainītas enerģijas lādiņš taču ir daudzkārt lielāks. Laikam tāpēc viņi arī vairāk paspēj...

L. LAUCE

Katoļu baznīcas Latgalē

AGLONAS DEKANĀTS

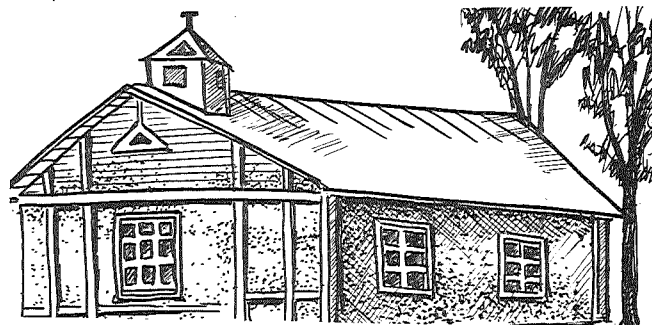

AGLONAS pirmā baznīca bija no koka, celta 1699. gadā, tuvumā bija tāpat no koka celts klosteris uzkalnīnā ceļā uz Somersetu, tagad tajā vietā ir kapsēta. 1700. gadā šurp no Lietuvas provinces bija saaicināti dominikāņi. So baznīcu 1751. gadā iesvētīja bīskaps J. Puzina Jaunavas Marijas de-

besis uzņemšanas godam. 1766. gadā baznīca un klosteris nodega. Divpadsmit gadu laikā (1768. — 1780.) uzcelta tagadējā mūra baznīca pie Egles ezera. Darbus vadīja klostera priekšnieks Remiģis Zaharovskis, bīskaps J. Benislavskis konsekrēja 1800. gadā.

Baznīcai ir divi trīspakāpju, 56 metrus augsti torni, desmit altāru, galvenais — divpakāpju. Augšējā daļa — Brīnumdarītājas Dievmātes glezna, nezināma autora darbs no 17. gadsimta, darināts uz ozolkoka dēļiem, kas ir rūpīga Dievmātes gleznas kopija no Trāku baznīcas (Lietuvā), darinātas 14. gadsimtā. Baznīcas izmēri — 720 kvadrātmētri. 1980. gada 28. aprīlī pāvests Jānis-Pāvils II to ieskatīja Bazilīku (Basilica minor) skaltā.

AUGSKALNES baznīcas celtniecības vietu pr. J. Romanovskis izvēlējās starp Līvdanišku kapellu un nodegušo Putānu baznīcu uz augsta kalna Aglonas — Višku ceļa tuvumā. Celtniecība pabeigta 1928. gadā, tā bija no koka ar vienu torni (29 m), krustveida formas ar divām sakristežām, trim koka altāriem, cementa grīdu, koka griestiem. Nodega 1944. gadā kara

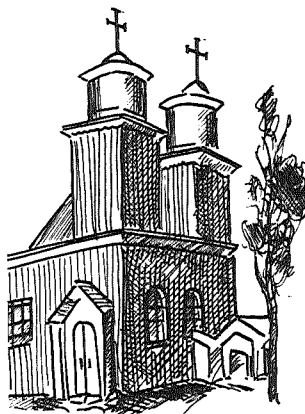

AMBELU koka baznīca celta kā kapu kapella, pastāv kopš 1782. gada, veidota sv. Jura godam. Savā laikā to apkalpoja Aglonas dominikāņi, 1888. gadā paplašināta un pagarināta uz ceļa pusi, virs jumta ir neliels tornītis. Celta baroka stilā, tajā ir kokgrīzumliem bagāts un

mākslinieciski augstvērtīgs altāris. 1937. gadā Višku prāvests A. Skromāns uzsāka būvēt mūra baznīcu 3 kilometru attālumā — Kokinu sādžā, tika līdz logiem un otrāi pasaules karā darbi pārtraukti. Baznīcas platība ir 83 kvadrātmētri.

BERZGALE 17. gadsimta beigās kapos bija koka kapella, pastāvēja apmēram 50 gadus. Tagad tajā vietā ir akmens stabs — vecās baznīcas atliekas un liecība, ka tajā vietā bija kapellai lielais altāris. Tagadējās baznīcas pamati likti 1750. gadā, to 1751. gadā iesvētīja bīskaps J. Puzina, cēla prāv. Stefans Mickevičs. Novēlēja Dieva gādībai, sv. Stefana un Laura aizbildniecībai. Koka baļķu celtnē ar diviem torniem, dārzā ir sens zvannornis. Platība — 162 kvadrātmētri.

Jaunais Ceļš

1989. gada 16. decembris

JAUNRADES LAPPUSĪTE

Vārds par valodu

PAULINE ZALANE

DZIMTINES LAUDIM

Jyusu sirdis, stypros un dzeivos,
Dzidra dzintara lasēs teiros
Pasmēlu priku.

Jyusu dūmos, kū septāvu zeme
baroj,
Tautas lēnigo gudreiba storoj,
Atrodu spēku.

Dvēselēs jyusu, kai zemē lobā
Rudzu gryuds isāts, pat kailsolā
globoj
Nokūtnes cereību dzītu.

MUNS BĀRZS

Nu daudzū boltū broļu pulka
Vins stovi tu,
Tik sērms, tik vintuļš,
Bet tik styprys vēl!
Kai broļa rūku
Tovu zoru iglaužu sauja.
Tovu vintuļa sopu
Muna sirds taujā.
Par mūkom, par pagotnes sopem
Tova bolto dvēsele klus.
Tik sajutu sovā sauja
Tovas dzeivos sirds pukstus...

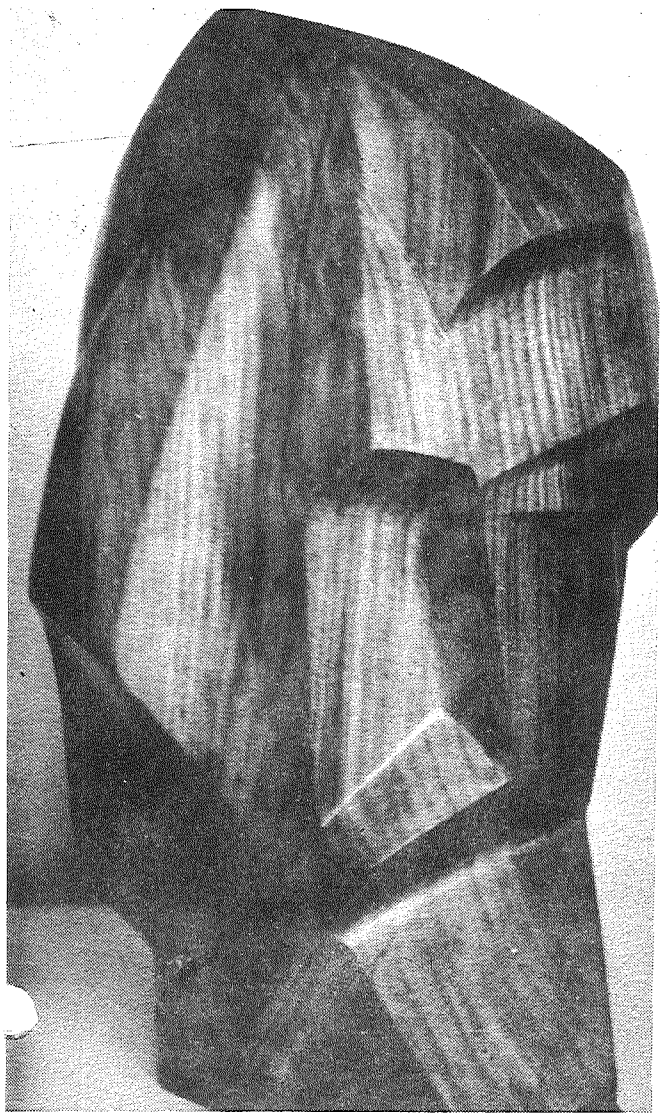
gabalu latviešiem — latgaļu valoda. Derētu pievienot arī lietuviešu valodu. Tad mēs sāktu apzināties savu bagātību!

Plašs ir bijis senatnē balšu cilšu koks. Vai citādi mēs Vēdās lasītu aprīnas izsaucienu: «O brigi, o puru izcelsme!» (Rīg — Vēda). «Dievs vispirms radīja sauli, tad brigus.» Dažādi izcelti un slavīnāti kurāti, barāts un citi. Un par brigiem teikts, ka tie atnesa uguni pasaulei.

Nerunājot nemaz par aizvēsturi, vēl pirms nepilniem tūkstoš gadiem (dažviet pat līdz XVII gadsimtam) mūsu valoda skanēja līdz Tulai. Pirms pirmā pasaules kara latvieši apdzīvoja četrus apriņķus Vitebskas guberņā, kas pēc kara palika aiz robežām.

Ja no kuplās baltu cilšu valodu saimes tik vien ir palicis, tad nevis jāstrīdās par vienas vai otras valodas tiesībām, bet tā jāargā tautas mantojums, ka — pirksti — klūst — baltu — turoties pie tā.

Paulīne ZALANE

Arhitekts.

Autors A. RANCĀNS

MARITE PASTARE

Dzeja

Es dāvinu tev vienu
Plesnīgušu ziemas ritu!
Tām acīs vēl miegš
un tas nezīn nevienu
No nākotnes brīžiem,
ko pateikt tev priekšā.

Mūžība iet un paliek
Vien tas, kas jau bijis.
Tik laiks vienmēr visu
pa vietām
un plauktīniem saliek.
Un viss iznāk pareizs —
gan domāts, gan teikts.

Vēl jaunu un sārtu
Tev rokās lieku šo ritu.
Viss rodas sapņains un
skaists.
Jo ar jaunības vārdu
Cits pie cita
mēs piesaistīti.

ANTIS LIČUJANIS

Zīmas svātki

Pa meža taku,
boltu nūsnygušu
Nok zīmas diņa,
vaigu nūsckumušu.
Kai bolta sīva
boltā lokotā.
Jei nalaimeīga,
kā solts kai pokotā.
Un palik syltoks,
snīga porslas kreit,
Vysu piputynoļ,
ka vairok napazeit.
Nu snīga pykom
egļu zaļo rūta
Pret zemi leikst,
a cytu kū tai?

Tai eglei syltok
zam boltym pelim.
Tai zemei syltok,
takom, celim,
Nu zīma apkort,
nu svātki tai.
Sai mvsu višnai
boltsormotai.

Jaunais Ceļš

1989. gada 16. decembris

Paveries, pasaulīt,
Par apvārsni tālāk mazliet!
Būs arī saulei
Ceļš garāks, ko iet.

Salāpies, dvēselīt!
Pati iemācīs mēzģilus siet!
Tad arī tautā
Bez žēlabām varēs iet.

Tu mani redzi,
bet nepazīsti,
Tu mani dzirdi,
bet nesaproti,
Tu mani jūti,
bet neiegūsti.

Es tev uzdodu mīklas,
Tu saplēš traukus
Un teic: tas uz laimi.

Mēz aizveram durvis
Un nodzēšam gaismu.
Mēs aizveram acis
Un sapņos redzam
Neatminētas mīklas
Un pudeļu lauskas.

Dzīst diņa eiso,
nok vokors sērst,
Sok Lauskis pakšūs
skali cerst.
Ar myrdzu dzaltonū
dag lūgūs gūps,
Un pi debesim
gaiļ zvaigžņu jumts.
Svin svātklus zīma,
svin Latgolā,
Ikvīnā sādzenā,
Ikvīnā mōlā.
Por bolim klaidim
Mēness pasaver:
Voi vyss kai vājaga,
kai zīmai der?
Kop augšok Mēness,
lai toļok radz: —
Iz vysur aģleitīs
kai senok dadz.
Ir liksme sejos,
acīs — priks.
Un jautrs myrģoj
boltais snīgs.
1989. gods

HUMORESKA

Reklāma bendē

Nebūtu mani tā reklāmējuši un slavīnājuši, kā šajās vēlēšanās, noteikti tiktu pie deputāta mandāta.

Lūk, kā tas iznāca. Tagad saviesies daudz vietē-

Vairāki mūsu lasītāji griezušies redakcijā ar pārmetumiem, ka, neskatoties uz to, ka pieņemts likums par valsts valodu, joprojām Preļos, Riebiņos un citur veikalos, iestādēs un uzņēmumos uzraksti ir vienā, krievu valodā, ar apmeklētājiem atbildīgas personas runā tikai krieviski un tamlīdzīgi. Neiedziļinoties šīs lietas būtībā, kas liecina par likumu neievērošanu, pastāstīsim par latviešu valodu kā vienu no cilvēces bagātībām, mazliet pieskaroties tās attīstības vēsturei, ko padomju presē sniegusi mūsu novadniece no Atāšienes — latviešu valodniece, ģermāņu filoloģe, senlaiku literatūras speciāliste Paulīne Zalāne — Vallēna, kura pašai dzīvo Kolorādo štātā (ASV), vairākas reizes pabijusi Latvijā, savā dzimtajā novadā.

Vēstures kaprīzes dēļ arī Latvijas teritorijā visplašāk izplatītais mūsu valodas zars — latgaļu valoda — nokļuva pabērna lomā. Te jāatgādina, ka valodu, ko runāja latgaļi, sākot no lībiešu piejūras, visā tagadējā Vidzemē, Latgalē, Augšzemē un vēl tālu aiz tagadējās Latgales austrumu robežas, nesauc par latgaļu, bet par latviešu valodu. To apliecina ne tikai pie raksti, piemēram, Rusova hronikā, bet arī tauta pati. Apzīmējumu «latgaliešu valoda» ir ieviesis atmodas laika darbinieks Francis Kemps tādēļ, ka nosaukumu «latviešu valoda» bija piesavinājusies zemes vidienē vēlāk izplatītā tagadējā valsts valoda, agrāko latviešu valodu atstādama bez vārda. Latgaliešu valoda bija otrā rakstu valoda demokrātiskajā Latvijā. Tikai pēc 1934. gada apvērsuma valodu lietās nezinīgie «vienotās tautas» sludinātāji to izstūma no skolām un sabiedriskās dzīves, līdz heidzot nāca arī otrais drukas aizliegums.

Ne vienai valodai nav jāattaisno sava esamība, tāpat kā nevienam cilvēkam nav jāatvainojas par to, ka viņš dzīvo.

Latgaļu valodai — un baltu va-

lodām vispār — ir vēl tā īpaša vērtība, ka tās ir palikušas tuvāk indoeiropiešu pirmvalodai, nekā vairākums citu Eiropas valodu, kas savā tagadējā formā ir pavisam jaunas.

Piemēram, latgaliski vēl tagad nemainīto vārdu «tymss» ir lietojuši arī goti — vai nu kā indoeiropiešu kopvalodas mantojumu, vai kā aizguvumu. — bet modernajā vācu valodā tas līdz nepazīšanai pārveidojies par «dünke».

Cehu pētnieks Kristiāns Turnvalds apgalvo, ka no Adrijas jūras līdz Elbai, Oderai daudzi vietu vārdi nepadodas ne ķeltu, ne ģermāņu valodu etimoloģiskiem risinājumiem, bet tie atrisinās ar baltu valodu palīdzību, tā secinot, ka baltu ciltis varētu būt apdzīvojušas šo teritoriju vēl pirms ģermāņiem un ķeltiem.

Pateicoties vietu vārdiem, mēs zinām, ka baltu ciltis ir apdzīvojušas teritoriju līdz Maskavai, Tulai, Arhangeļskai, Mūsu pēdas ir Balkānos, iespējams, arī tagadējā Vācijas teritorijā un citur. Bet mūsu pašu zemē bez apdoma un žēlastības ir kropļoti un nīdēti senie vietu vārdi.

Aplūkosim tikai vienu no simtiem sakropļotu vietvārdu un šīs rīcības sekas. Rāznai Rāznas ezers! Tam varētu būt sakars ar seno Rēzeknes vārdu Rāsne — lūdums. Bet var būt vēl senāka sakarība. Seno parsu (persiešu) sakrālajā literatūrā Avestā atrodam Rāšnu (citā variācijā Rāznu) kā tainības ģeniju.

Par laimi mums vēl ir senā latgaļu valoda: nesamaisīta, nesakropļota, dzīva un vesela, dzidra un tīra kā no dziliem klinšu ūdeņiem izvirdis avots. Par savu vienreizīgo vietu Rietumu kultūrā mēs jau esam sākuši ienemt ar savas valodas un daļu senumu un bagātību.

Valodas ir kā vilņojošs ūdens. Kā vienam vilnim seko nākošais, tā ik pēc 20 — 50 kilometriem viena izloksne jau pāriet mazliet atšķirīgākā. Te jādama, cik gudra un tālredzīga ir bijusi Franča Trāsuna Latvijas saeimā izteiktā doma, ka ikvienam latgalietim jāiemācās lejas laviešu valoda un pārējo ap-

Zīmē bērni

Augša: MAIZE, Janis, 5 gadi.
Pa labi: PASAKA, Marika, 13 gadi.

jās preses, mūsu partija mani cildināja, viņēja — pēla. Te es biju balts kā jēriņš, tur — briesmīgākais vilks. Svaru kausu te viena, te otra puse gan šāvās augšup gan ar troksni gāzās bezdibeni. Radās tāds putrojums, ka pašam sajuka rēķini, kas tad īsti esmu. Talkā tad

tika pieaicināti musu mazās valstiņas republikāniskie izdevumi, radio un televīzija — arī šajā augstajā līmenī nebija ne mazākās skaidrības.

Bet vēlēšanu diena strauji tuvojās, aizvien lielākus apgriezienus uzņēma divas mašīnas — rek-

lama un antireklāma. Otrajā rītā pēc balsošanas uzzināja: cauri ir — izbalsots! Kaimiņu Odums visu rezumēja: «Labai precī, kā mēs zinām no pieredzes, reklāma nav vajadzīga, bet slikti kopā ar visu reklāmu jānoceno un jālaiž pārdošanā specializētajos veikalos».

Nebūtu mani draugi tā centušies, klusētu arī ne-labvēji, gan jau vēlēti paši zinātu, ko labu esmu izdarījis un ko vēl varu. Sic tarnst gloria mūdi, — tā teikuši prātīgie senči, — tā paiet tā pasaules godība.

J. ROGIS

